

סימן י - טבול יום דבעל קרי בהר הבית

בספר דברים פרק כג, פסוקים יא-יב נאמר:

כִּי יִהְיֶה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקֶּרֶה לַיְלָה וַיֵּצֵא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא
אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה. וְיִהְיֶה לַפְּנוֹת עֶרֶב יִרְחֹץ בַּמַּיִם וְכָבַא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה.

הפסוק מחייב את בעל קרי בהערב שמש על מנת שיותר לו להיכנס למחנה. לכאורה,
מכיוון שלמדנו לעיל שפסוקים אלו עוסקים הן במחנה שכינה והן במחנה לווייה (כ"ש
וכסתימת הראשונים), א"כ טבול יום אסור בהר הבית.

כך נראה מדברי האברבנאל:

כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה ולא יבא
בתוכו. ובפנות ערב ירחץ במים ויבא אל המחנה. ומפי הקבלה למדו שהפרישות
הזה יהיה לבעל קרי ממחנה לויה. וזה יהיה לבד כשיהיה שם ארון האלהים, אך
ממחנה ישראל לא יצאו כי אם המצורע.

אומנם המלבי"ם כתב:

... ונקדים הכתובים המדברים בענין בע"ק, בפ' מצורע ואיש כי תצא ממנו וגו'
ורחץ במים וגו' וטמא עד הערב וגו', ובפ' אמור (כ"ב ד') או איש אשר תצא וגו' (שם
ו') ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים (שם ז') ובא השמש וטהר ואחר
יאכל מן הקדשים, וכאן אמר והיה לפנות ערב ירחץ במים וכבוא השמש יבא אל
תוך המחנה... שבפ' מצורע שמדבר מענין הטומאות שמטמאין גם אחרים אף שלא
בקדש ותיכף כשטבל נתבטלו ממנו כל דיני טומאה ולא נשאר עליו רק שם טבול
יום שאסור רק בנגיעת קדשים וליכנס למחנה השכינה, לכן אמר תחלה ורחץ בשרו
במים שאז נתבטלה ממנו הטומאה, ואח"ז אמר וטמא עד הערב שאף אחר הטבילה
יש דברים שהוא עדיין בטומאתו עד הערב לקדשים כנ"ל.

וכן כתב בהעמק דבר:

והיה לפנות ערב וגו'. זה פלא לפי הפשט למה לא יטבול בבוקר ויהי' טבול יום,
ורשאי במחנה לויה, וכבר נדרש ע"ז ג"כ שלהי מס' נזיר, אבל לפי פשט הענין מיידי
בהולכי מלחמה...

סימן י - טבול יום דבעל קרי בהר הבית ר"ה

בפרשת תזריע פרק יב פסוק ד נאמר:

וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדַמִּי טְהָרָה בְּכָל קִדְּשׁ לֹא תִגַּע וְאֵל הַמִּקְדָּשׁ לֹא
תָּבֹא עַד מְלֵאת יָמֵי טְהָרָה.

פירש רש"י:

ד"ה בכל קדש וגו' - לרבות את התרומה, לפי שזו טבולת יום ארוך, שטבלה לסוף
שבעה ואין שמשעה מעריב לטהרה עד שקיעת החמה של יום ארבעים, שלמחר
תביא את כפרת טהרתה.

נראה שמקדש האמור כאן אינו אלא מחנה שכינה (וכ"כ להדיא התוס' בפסחים דף צב ע"א ד"ה
ואמר ר"י), ואם כן מכלל לאו אתה שומע הן, שטבול יום אינו אסור אלא במחנה שכינה, אך
מותר בהר הבית.

בספר דברי הימים ב פרק כ פסוק ה נאמר:

וַיַּעֲמֵד יְהוֹשָׁפָט בְּקֶהֱל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּבֵית ה' לִפְנֵי הַחֲצֵר הַחֲדָשָׁה.

ובגמרא פסחים צב ע"א נאמר:

מאי חצר החדשה? אמר רבי (יוחנן) שחדשו בה דברים, ואמרו: טבול יום לא יכנס
למחנה לוייה.

הרי מבואר להדיא בגמרא שטבול יום אינו אסור מהתורה בהר הבית.

וכן שנינו במשנה במסכת כלים פרק א משנה ח:

הר הבית מקודש ממנו שאין זבים וזבות נדות ויולדות נכנסים לשם החיל מקודש
ממנו שאין עובדי כוכבים וטמא מת נכנסים לשם עזרת נשים מקודשת ממנו שאין
טבול יום נכנס לשם ואין חייבין עליה חטאת עזרת ישראל מקודשת ממנה שאין
מחוסר כפורים נכנס לשם וחייבין עליה חטאת.

המשנה אומרת שאין איסור טבול יום אלא בעזרת נשים בלבד, וכן ביארו מפרשי המשנה.

ובמסכת תמיד פרק א משנה א שנינו:

אירע קרי לאחד מהן יוצא והולך לו במסיבה ההולכת תחת הבירה והנרות דולקין מכאן ומכאן עד שהוא מגיע לבית הטבילה ומדורה היתה שם ובית כסא של כבוד וזה היה כבודו מצאו נעול יודע שיש שם אדם פתוח יודע שאין שם אדם ירד וטבל עלה ונסתפג ונתחמם כנגד המדורה בא וישב לו אצל אחיו הכהנים עד שהשערים נפתחים יוצא והולך לו.

מפרשי המשנה ביארו כאן שאין איסור טבול יום מהתורה אלא במחנה שכינה בלבד, ומדרבנן נאסר בעזרת נשים כנ"ל.

העולה מכל האמור, טבול יום מותר מהתורה בהר הבית, ובעזרת נשים על פי המשנה אסור מדרבנן. אומנם בגמרא הנ"ל נאמר שטבול יום לא יכנס למחנה לווייה. וצ"ע מה כוונת הגמרא בזה.

כך נאמר במסכת יבמות דף ז ע"ב - פסחים דף צב ע"א - זבחים לב ע"ב

תניא: מצורע שחל שמיני שלו בערב הפסח, וראה קרי בו ביום וטבל, אמרו חכמים: אף על פי שאין טבול יום אחר נכנס - זה נכנס, מוטב שיבא עשה שיש בו כרת וידחה עשה שאין בו כרת;

ואמר ר' יוחנן: דבר תורה אפי' עשה לית ביה, שנאמר: ויעמוד יהושפט בקהל יהודה לפני החצר החדשה, מאי, חצר החדשה? אמר רבי (יוחנן) שחדשו בה דברים, ואמרו: טבול יום לא יכנס למחנה לויה.

ופירש רש"י בפסחים:

מצורע - שטבל והעריב שמשו בשביעי, נכנס בשמיני למחנה לויה, לשער נקנור שלא נתקדש בקדושת עזרה...

וראה קרי בו ביום - ונדחה ממחנה לויה, כדאמרינן באלו דברים (סז, ב) דבעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות וטובל לקרויו, דלצרתו טבל מאתמול, אף על פי שטבול יום אחר דקרי אינו נכנס, דכתיב (דברים כג) כי יהיה בך איש וגו' וכבא השמש יבא אל תוך המחנה - זה נכנס להר הבית להכניס ידיו לבוהנות, כדי שיאכל פסחו לערב.

סימן י - טבול יום דבעל קרי בהר הבית 🕍 ר"ז

יבא עשה - דפסח, שיש בו כרת וידחה עשה דטבול יום בהר הבית שאין בו כרת אלא בעזרה...

ואמר ר' יוחנן - עשה שאין בו כרת דקאמר תנא דברייתא - לאו דוקא, דאפילו עשה אין בו בטבול יום במחנה לויה, אלא דרבנן הוא, וקרא דכבא השמש - במחנה שכינה קאמר.

חצר החדשה - הר הבית, וקרי לה חדשה מפני חידוש שחידשו והוסיפו על קדושתו בו ביום, ואמר: טבול יום לא יכנס לה, והכי גמיר ר' יוחנן מרביה דדבר זה חידוש, וגבי פסח לא העמידו דבריהם לאיסור (דמצורע) [דבעל קרי] מלבוא, אלא התירוהו ליכנס ולטהר, שלא ידחה מפסח.

וכיוצא בזה פירש רש"י ביבמות ובזבחים. מדברי רש"י משמע שגזירת חכמים על טבול יום מיירי בכל הר הבית, שפירש שה' חצר החדשה' היינו הר הבית.

התוספות ביבמות כתבו שחצר החדשה היינו עזרת נשים:

שחדשו בה דברים ואמרו טבול יום אל יכנס למחנה לויה - וא"ת מנא ליה שחדשו מטבול יום דלמא חדשו מטמא מת עצמו, ויש לומר דמשמע ליה שלא חדשו אלא על החצר וחצר היינו עזרת נשים כדמוכח ביחזקאל (מד), ואילו טמא מת אסור אפי' בחיל.

הפס' שהזכירו תוס' מובא ביחזקאל פרק מד פסוק יט:

וּבְצִאתָם אֶל הַחֹצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל הַחֹצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל הָעָם יִפְשְׁטוּ אֶת בְּגָדֵיהֶם אֲשֶׁר הִמָּה מִשְׁרֵתָם בָּם וְהִנִּיחוּ אוֹתָם בְּלִשְׁכַּת הַקֹּדֶשׁ וּלְבָשׁוּ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְלֹא יִקְדְּשׁוּ אֶת הָעָם בְּבִגְדֵיהֶם.

ופירש שם רש"י:

אל החצר החיצונה - לפי שהיה מדבר בהיכל לפני ולפנים וקראם חצר הפנימית ואצלם יש לו לקרות עזרת ישראל חצר החיצונה לכך הוצרך לכפול שתי פעמים לומר שעל עזרת נשים הוא אומר מקום שכל ישראל נכנסין.

וכן כתבו התוספות בפסחים:

טבול יום לא יכנס במחנה לוי - לא בכל המחנה אלא מעזרת נשים ולפנים כדתנן במסכת כלים (פ"א משנה ח) עזרת נשים מקודש הימנו שאין טבול יום נכנס לשם אבל בהר הבית היה נכנס וקרי חצר לעזרת נשים כדתנן פ"ב דמדות עזרת נשים היתה אורך קל"ה וארבעה לשכות היו בארבעה מקצועותיה של מ' אמה ולא היו מקורות וכן הם עתידות להיות כדכתיב ויוציאני אל החצר החיצונה וגו'.

גם כאן מביאים התוס' פסוק מספר יחזקאל בפרק מו פסוק כא:

"וְיוֹצִיאֲנִי אֶל הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה וַיַּעֲבִירֵנִי אֶל אַרְבַּעַת מְקוֹצוֹת הַחֲצֵר וְהָיָה חֲצֵר בְּמִקְצֵעַ הַחֲצֵר חֲצֵר בְּמִקְצֵעַ הַחֲצֵר".

ופירש שם הרד"ק - "ויוציאני אל החצר החיצונה - היא עזרת נשים".

וכן כתב בחידושי הרמב"ן ביבמות:

ורבי יוחנן אמר דבר תורה אפילו עשה לית בה. פירש ר"ת ז"ל דרבי יוחנן לאו לאפלוגי אתנא קמא דברייתא אתי אלא לפרושי דעשה של דבריהם קאמר והכל מודים דמן התורה אפילו עשה אין בו, ותדע דהא מפתח הר הבית ועד שערי נקנור הוי מחנה לוי כדתניא בספרי ובתוספתא, ואי טבול יום אסור מן התורה במחנה לוי בכל הר הבית יהא אסור ואנן תנן במסכת כלים (פ"א מ"ה) הר הבית מקודש הימנו שאין זבין וזבות נכנסין לשם עזרת נשים מקודשת ממנו שאין טבול יום נכנס לשם, אלא מדרבנן הוא והם לא גזרו אלא על מקצת מחנה לוי דהיינו החצר החדשה דהיינו עזרת נשים.

וכיוצא בזה כתבו הרשב"א, הריטב"א, המאירי, המהר"ם מרוטנבורג, תוס' הרא"ש והמהרש"א, שאין איסור טבול יום מדרבנן אלא בעזרת הנשים.

הרמב"ם בהלכות בית הבחירה פ"ז הי"ז כתב:

עזרת הנשים מקודשת מן החיל שאין טבול יום נכנס לשם, ואיסור זה מדבריהם אבל מן התורה מותר לטבול יום להכנס למחנה לוי, וטמא מת שנכנס לעזרת הנשים אינו חייב חטאת.

וכן כתב בהלכות ביאת המקדש פ"ג הל' ה-ו:

החיל משלחין ממנו עכו"ם וטמאי מת ובוועלי נדות, אבל טבול יום נכנס לשם שכבר טבל.

עזרת הנשים משלחין ממנו טבול יום אבל לא מחוסר כיפורים, שמחוסר כיפורים העריב שמשו, ואסור טבול יום במחנה לוייה מד"ס.

הרמב"ם הביא את לשון הגמרא שטבול יום אסור להיכנס למחנה לוייה, אבל ביאר להדיא שהכוונה רק לעזרת הנשים.

נמצאנו למדים שכל הראשונים כתבו להדיא שאיסור טבול יום מדרבנן אינו אלא בעזרת נשים בלבד, מלבד שיטת רש"י שמפרש ש'חצר החדשה' היא הר הבית.

בספר זרע יצחק (מסכת יבמות דף ז ע"ב) תמה על דברי רש"י:

בד"ה למחנה לוייה להר הבית עכ"ל צ"ע לפי' רש"י דהא תנן בהדיא בכלים דדוקא בעזרת נשים הוא דלא יכנס ט"י אבל בהר הבית ובחיל יכנס ודוק.

בספר כפתור ופרח פרק ו נראה שהלך בדרכו של רש"י:

מסכת יבמות פרק קמא (ז, ב) מאי חצר חדשה, שחדשו דברים ואמרו טבול יום אל יכנס למחנה לוייה. אם כן אין לנו לקרב מפתח הר הבית ולפנים כי משם והלאה הוא מחנה לוייה, וכדאיתא בתוספתא לעיל, ועדיין נאריך בזה בג"ה.

מדבריו נראה שסובר שאין להיכנס להר הבית מפני שטבול יום אסור בהר הבית (ועדיין צ"ע מדוע לא התיר להיכנס לאחר שהעריב שמשו).

וכך הבין החזון נחום בביאורו על ספר דרך הקודש ק"ג ס"ב אות מב - שלשיטת רש"י והכפתור ופרח, טבול יום אסור בכל מחנה לווייה. וביאר ששתי גזירות היו, בתחילה עוד לפני ימי יהושפט גזרו על טבול יום שלא ייכנס לעזרת נשים (וזה מה שהובא במשנה בכלים), ובימי יהושפט גזרו אף על הר הבית כדאיתא בגמרא, עיי"ש.

הכפתור ופרח כותב שיאריך בזה בהמשך, ואכן בפרק י' דן שוב בכניסת טבול יום למחנה לווייה וכתב:

מסכת כלים פרק קמא (משנה ו) עשר קדושות הן. ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות... עזרת נשים מקודשת ממנו, שאין טבול יום נכנס לשם, ואין חייבין עליה חטאת... וריש' דהא מתני', עזרת נשים מקודש ממנו שאין טבול יום נכנס לשם וכו'. וזו מעלה דרבנן, כדאיתא מסכת יבמות פ"ק (ז, ב), מאי חצר חדשה, שחדשו דברים ואמרו, טבול יום אל יכנס למחנה לוייה.

כאן הביא את הדין שטבול יום אינו אסור אלא בעזרת נשים בלבד, משמע להדיא שלעיל לאו דווקא נקט, אלא שנה לשון הגמרא.

הרב יצחק שילת שליט"א (תחומין ז) כתב בביאור דברי רש"י:

לענ"ד רש"י לא התכוון כלל לומר שטבול יום אסור להלכה בכל הר הבית, ולמסקנת הסוגיה כתב שטבול יום אסור מן התורה רק במחנה שכינה, ומדרבנן גזרו עליו איסור במחנה לוייה, ורש"י מסביר שהביטוי 'מחנה לוייה' פירושו הר הבית, אך אין כוונתו שהגזירה היתה בכל הר הבית, אלא כמפורש במש' כלים, דהיינו בעזרת נשים. והתוס' רק הדגישו כן בדרך הערה (ובכל מקרה ספיקא דרבנן הוא, ורוב הראשונים מתירים).

וכן כתב הרב שלמה גורן זצ"ל בספרו הר הבית (עמ' 256), שלא ייתכן שלשיטת רש"י תחלוק סוגיית הגמרא על סתם משנה בכלים, ובוודאי אין איסור טבול יום אלא בעזרת נשים.

בדומה לכך כתבו בספר 'אל הר המור' (בירורי הלכה פ"ג, ט):

יש מקום להסתפק גם בדעת רש"י. כיוון שאם ר' יוחנן בא לומר שגזרו על כל הר הבית, יהיה קשה מאד - שהרי אף על פי שר' יוחנן יכל לחלוק על הברייתא במה שסוברת שטבול יום אסור מדאורייתא בהר הבית, ולומר שהאיסור הוא דרבנן, מכל מקום איך יכול לחלוק על משנה מפורשת בכלים (וכן פשטות המשנה בתמיד) שממנה מוכח שהאיסור דרבנן על טבול יום הוא רק בעזרת נשים? והרי כנגד משנה זו לא מצאו שום מקור האומר שיש איסור דרבנן על טבול יום בכל הר הבית!

אמנם, אפשר לטעון שלפי רש"י המשנה בכלים מדברת רק על טמא מת טבול יום, אבל זב או בעל קרי טבול יום אסורים בכל הר הבית מדרבנן.

אלא, שגם מדברי הראשונים בסוגיא זו נראה שהבינו שרש"י לא פירש בדברי ר' יוחנן שטבול יום אסור בכל הר הבית. שהרי במה שכתב רש"י שר' יוחנן חולק על

סימן י - טבול יום דבעל קרי בהר הבית

הברייתא, ולא מפרש אותה, דנו הראשונים באריכות, ואילו על פרט זה בדברי ר' יוחנן לא הזכירו כלל את רש"י, אלא כתבו בפשטות שהגזירה היא רק על עזרת נשים! ויותר מזה: הראשונים ניסו לפרש בדעת רש"י שר' יוחנן הסתמך על המשנה בכלים (ובתמיד) ולכן יכול לחלוק על הברייתא, והרי במשנה בכלים מפורש שגזרו רק על עזרת נשים! ולכן נראה שהראשונים הבינו שגם רש"י פירש כמותם - שטבול יום אסור רק בעזרת נשים.

על כן, נראה שעדיף להדחק בדברי רש"י ולומר שגם הוא מפרש כשאר הראשונים, ולפי"ז נדחוק בלשון רש"י, ונאמר שאין כוונתו שהגזירה היתה על כל ה"חצר", דהיינו על כל הר הבית, אלא רק על חלק מן ה"חצר" - רק על עזרת נשים. וזה בדומה לדברי הרמב"ם, שהשתמש בלשון "ואיסור טבול" - יום במחנה לוייה מדברי סופרים" אף מפורש בדבריו שהכוונה רק לחלק ממחנה לוייה. ועדיין צ"ע.

...יש לסמוך על רוב הראשונים, הסוברים שאין מחלוקת בדבר שטבול יום מותר בהר הבית ורק לעזרת נשים אסור לו להכנס, כפסק הרמב"ם והסמ"ג (וכן דעת המהר"ח אלפנדרוי וערוך-השולחן-העתידי, וכ"כ בפשטות הגרא"ה הרצוג בשו"ת היכל יצחק סימן יח, בתשובה המתייחסת למעשה).

העולה מכל האמור, שיטת כל הראשונים היא שטבול יום מותר בהר הבית ואינו אסור אלא בעזרת נשים מדרבנן, כמפורש במשנה. מלבד שיטת רש"י שיש להסתפק בדבריו. מכיוון שכך, פשיטא שלמעשה יש להורות היתר בדבר ואין מקום להחמיר בזה.

